Poezia indiană de dragoste

Nicolae Zberea (1908-1990)

București
29 septembrie 2025

În literatura hindi, curentele și orientările s-au succedat aproape în aceeași ordine ca și în literaturile occidentale, doar cu alte denumiri, cu alte particularități, cu alte note specifice. Ultimele trei curente în care se încadrează poeziile din antologia de față, traduse de prof. Mihaela-Constanța Vasilescu, sunt Romantismul (Chayavad), Progresismul (Pragativad) și Experimentalismul (Prayagvad), acesta din urmă căpătând, ulterior, denumirea de „Poezie nouă" (Nai Kavita).

I.

Romantismul hindi a apărut ca o reacție împotriva poeziei devoționale și erotice a perioadei medievale, reprezentată prin traduceri din sanscrită, persană sau bengali sau prin opere tradiționale scrise în spiritul literaturii feudale, cu subiecte învechite, epice, eroice sau fantastice, luate de cele mai multe ori din lumea mitologiei și a legendelor. Eroii lor erau zeii, māharājahii, prinții și curtenii, iar acțiunea era învăluită într-un exotism romantic și mistic.

Este de la sine înțeles că o astfel de literatură era cu totul străină de realitate și de viață. Ori, realitatea indiană de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea devenise una dintre cele mai crude. Despuind popoarele Indiei de drepturile politice și economice, colonialiștii englezi au căutat să înăbușe dezvoltarea limbilor și culturilor naționale, privând masele largi populare până și de învățământul elementar. Foametea, mizeria, epidemiile, aroganța sfidătoare a „rasei dominante" au stârnit revolta popoarelor Indiei, care s-au manifestat prin tulburări și răscoale, dintre care cea mai cunoscută a avut loc între anii 1857-1859.

Acestea au fost condițiile care au dus la trezirea conștiinței naționale a popoarelor Indiei și au pus începutul luptei de eliberare națională. Însăși nașterea literaturii moderne hindi, inaugurată de H. Bharatendu, a fost o urmare a trezirii conștiinței naționale și a începutului mișcării de eliberare națională din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Școala creată de Bharatendu a fost un curent de renaștere în literatura hindi. Un fenomen deosebit de remarcabil la scriitorii și poeții curentului inițiat de Bharatendu a fost oglindirea vieții reale și ridicarea problemelor politice și sociale care frământau opinia publică indiană. Acești poeți au pus bazele poeziei hindi moderne și, întrucât poezia lor reflecta sentimentul de trezire a forțelor naționale și a dragostei de libertate, au devenit precursorii curentului romantic hindi. Acest curent, ceva mai târziu, în primele decade ale secolului al XX-lea a căpătat o forța năvalnică, care a dominat întreaga poezie hindi, până în anul 1939.

Născut, pe de o parte, ca un protest împotriva opresiunii coloniale și a inegalității sociale, iar, pe de altă parte, ca o reacție împotriva limbii poetice medievale lipsită de valoare artistică, curentul romantic hindi propriu-zis a ridicat limba poetică hindi la cele mai mari înălțimi de expresivitate și, în funcție de situații istorice concrete, a îmbrăcat o diversitate de forme, tendințe și idei, de la romantismul decepționist și pasiv al poeților refugiați în turnul de fildeș al „artei pentru artă" și al căutărilor metafizice a filosofiei Vedānta, până la romantismul revoluționar, plin de spirit combativ și de perspectiva luminoasă a viitorului.

Cei trei mari poeți protagoniști și creatori ai curentului romantic hindi au fost Jaya Shankar Prasad (1889-1937), Surya Kant Tripati „Nirala" (1896-1961) și Sumitra Nand Pant. Temele principale ale poeziilor lor, ca și ale întregii epoci romantice, au fost natura, dragostea și libertatea.

Alți reprezentanți de seamă ai acestui curent au poeta Maha Devi Varma, Rama Kumar Varma, Harivansh Rai „Bachchar", Bhagavati Charan Varma, Narendra Sharma, Rameshwar Shukla „Anchal", Balkrishna Sharma Navin, Ramadhari Singh "Dinkar" ș.a. dintre care zece sunt prezenți în antologia de față.

II.

Între timp, în India, au avut loc adânci transformări economice și sociale. Cu toată îndârjirea guvernului englez din India și a marilor monopoluri din Anglia de a frâna dezvoltarea industriei în India, în special a celei grele, declanșarea primului război mondial i-a silit să slăbească această politică. Drept rezultat dezvoltarea industriei capitaliste din India a înregistrat un puternic avânt. O dată cu industria a crescut și proletariatul.

Pe de altă parte, problema agrară devenise și ea una din problemele cele mai acute în viața socială a Indiei. Țărănimea, care forma majoritate a populației, era supusă unei crunte exploatări. Țăranul indian depindea în întregime de moșieri și cămătari, fiind la cheremul vechilului și perceptorului. Mizeria și foametea deveniseră un fenomen cronic.

Faptul că, în India, marile probleme economice erau conjugate cu starea de înrobire colonială crea o situație și mai complicată. De aceea, începutul secolului al XX-lea a fost hotarul unei etape în creșterea avântului luptei de eliberare națională și a spiritului revoluționar.

În această epocă întunecată și confuză, în rândul intelectualilor, scriitorilor și poeților, au început să capete popularitate ideile marxiste, fapt care se explică în special prin creșterea interesului pentru succesele construcției socialiste în Uniunea Sovietică.

Această conjunctură a influențat puternic proza și poezia hindi. Mulți scriitori și poeți hindi au început să devină purtători ai ideilor antiimperialiste, patriotice și chiar revoluționare. Revolta și patriotismul au devenit piatra de temelie a noii orientări în poezia și proza hindi. În felul acesta a luat naștere curentul literar progresist sau Pragativad.

Din toate problemele care au frământat noul curent și care s-au reflectat atât în proză, cât și în poezie, au fost problemele lichidării dominației coloniale, a cuceririi independenței naționale și problema dreptății sociale, problema fericirii poporului.

În acest timp, romantismul începuse sa decadă. În anii treizeci, poezia sa începuse să devină prea egocentrică, mistică pesimistă și sofisticată ca stil, detașându-se din ce în ce mai mult de problemele sociale, politice și economice ale vieții și rămânând limitată la o lume imaginară, subiectivă. Atmosfera acestui curent a devenit nesănătoasă. Drept consecință cei mai talentați și cei mai valoroși poeți ai acestui curent au

trecut de partea curentului progresist, devenind partizanii săi activi. Printre aceştia se pot menţiona în primul rând Pant şi „Nirala" care, încă pe vremea când făceau parte din curentul romantic ridicaseră vocea lor cu forţă şi curaj, împotriva inegalităţii sociale, exploatării economice, nedreptăţii politice şi au susţinut cauza ţăranilor şi muncitorilor oprimaţi ai Indiei.

Către 1938, mişcarea progresistă a primit mult sprijin din partea celor mai mari scriitori, poeţi şi gânditori ai ţării, iar ideologia ei a devenit un crez comun al timpului. În 1936, însuşi Prem Chand, cel mai mare scriitor realist hindi a prezidat prima conferinţă a Asociaţiei Scriitorilor Progresişti, ţinută la Luknow, cea de a doua conferinţă fiind prezidată în 1938 de Rabindranath Tagore. Printre cei mai de seamă poeţi ai curentului progresist se pot enumera Shiva Mangal Singh Sumar, Kedar Nath Agarval, Trilochan, Nagarjun, Rangha Raghava, Schamsher Rama Dayal Pandey, Bhagavati Charon Varma, Navin, Girja Kumar Mathur, Gajanon Madhava Muktibadt, Nemi Chandra Jain, Bharat Bhushan Agarval, Prabhakar Machvel ş.a.

III.

Cucerirea independenţei a adus în poezia hindi noi şi profunde schimbări de sensibilitate şi de atitudini. Era clar că independenţa ca atare nu va rezolva toate problemele Indiei, cele mai acute fiind cele economice şi sociale.

Fără îndoială că independenţa a creat perspective largi pentru posibilităţile personalităţii umane. Obţinând însă libertatea politică, această personalitate, contrar aşteptărilor, trebuia să se confrunte cu unele realităţi, care au rămas moştenire de la societatea feudală şi colonială din trecut. Oricum, tabloul viitoarei societăţi indiene, zugrăvit de Mahatma Gandhi nu corespundea realităţii. Mulţi şi-au închipuit independenţa ca un fel de corn al belşugului, aducător al tuturor împlinirilor, mai ales, al unor împliniri care să devină realităţi peste noapte. Cei mai puţin adaptabili n-au reuşit să se acomodeze şi să se încadreze în noul program de reconstrucţie şi redresare naţională care cerea răbdare şi timp. De aici, multe şi amare decepţii, „năruiri de speranţă"! Aceste decepţii şi „speranţe înşelate" au constituit un element "nou", neprevăzut care n-a putut să nu se reflecte în literatură. Caracterul iluzoriu al fostelor speranţe a schimbat faţa literaturii indiene, mai ales în poezie. Realitatea i-a impus teme şi probleme noi.

Toate acestea au creat în India o criză de idei. Aceste condiţii au reactivat puternic curentul experimental, care apăruse încă la începutul anilor patruzeci, într-o epocă de derută şi confuzie, când contradicţiile de tot felul se înnodau şi se ascuţeau până la ultima limită şi când ruptura dintre vechile şi noile valori materiale şi spirituale căpăta forme imprevizibile. De data aceasta, curentul experimentalist reapare în 1954 sub un nume nou, acela de „Noua poezie" (Nai Kavita), care constituie o nouă fază a poeziei hindi.

Apariţia curentului experimentalist propriu-zis datează din 1943, când sub redacţia iniţiatorului acestui curent, poetul S.H. Vatsyayan, cunoscut mai mult sub pseudonimul „Agyeya", a apărut antologia *Tar-saptak* (Şapte strune), cu poezii scrise de şapte poeţi experimentalişti tineri.

Trebuie spus de la bun început că atât concepțiile, cât și creațiile acestor poeți erau neunitare și foarte contradictorii. Ei negau legile și normele consacrate ale creației artistice și cereau revizuirea concepțiilor tradiționale ale artei. De asemenea, își formulau operele prin motive individualiste, foloseau forme și măsuri noi ale versului, imagini complicate, de cele mai multe ori neobișnuite, ceea ce le făcea aproape inaccesibile pentru cititorii neinițiați. Spre deosebire de poeții romantici și realiști, experimentaliștii, influențați de freudism, de poezia modernistă (indeosebi de Eliot) și alte curente străine, ca existențialismul, simbolismul, suprarealismul etc., căutau să demonstreze că nu rațiunea sau voința, ci iraționalul și instinctele inconștiente determină activitatea umană.

În 1951, Agyeya a lansat al doilea *Tar-saptak* (Șapte strune), iar în 1960 a apărut cea de-a treia antologie cu același titlu, cu poezii a câte șapte poeți tineri. Deși introducerile la antologii arătau că scopul experimentalismului este căutarea de forme noi poetice și de expresie a personalității umane, fiecare *Tar-saptak* marca orientări spre teme, simboluri și idei mereu noi, fără însă a reuși să creeze o poezie unică și omogenă, din cauza concepțiilor ideologice și estetice opuse ale participanților.

La începutul carierei sale experimentaliste, Agyeya spunea că orice schimbare de sensibilitate aduce stări de haos și că orientarea experimentalistă a fost urmarea uneia dintre cele mai mari schimbări de sensibilitate. Dar tot Agyeya a afirmat ca haosul creat în poezie de experimentalism este un fenomen tranzitoriu care va juca rol de antiteză și își va afla la momentul potrivit sinteza sa. Se pare că profeția lui Agyeya începe să se adeverească.

Este adevărat că în India lucrurile s-au schimbat foarte mult în ultimul timp. Succesele mari economice, lichidarea subdezvoltării și îmbunătățirea generală a vieții - așa-numitul „miracol" economic indian - nu putea să nu se resimtă și în creația „poeților noi". Ivirea în sânul „Poeziei noi" a unor orientări democratice, chemările pentru crearea unei Indii noi, apariția unor poeți ca Sarveshvar Dayal Saxena, Kailash Vadjpey, Raghuvir Sahai ș.a., care caută valori pozitive în om, sunt tot atâtea semne că această poezie, într-adevăr nouă, tânjește după o regăsire de sine, că aspiră să fie o expresie a unor noi idealuri etico-sociale și, mai ales, o poezie - de data aceasta - a unor speranțe împlinite.

IV.

Câteva cuvinte despre traducere

Oricât de admirabil instrument ar fi limba română pentru redarea poeziei din alte limbi, traducerea unor versuri din limba hindi, mai ales a unor producții poetice în spirit modernist, cu un limbaj adesea obscur, intelectualizat și, de multe ori, chiar sofisticat, nu este nici simplă și nici ușoară. Și totuși, reușind să descifreze sensurile simbolice ale multor cuvinte hindi folosite în mod arbitrar de poeții experimentaliști (o adevărată șarjă hermeneutică), prof. Mihaela-Constanața Vasilescu a reușit să realizeze de multe ori traduceri superioare originalului. Pentru aceasta, desigur, a trebuit multă răbdare, multă muncă și mult talent de care traducătoarea a dat dovadă din

plin. Este adevărat că traducerea unor poezii este mai liberă, dar altfel nici nu s-ar fi putut.

Arta de a îmbrăca în imagini poetice noțiuni dintre cele mai abstracte și scânteierile de imagini simbolice și metaforice pe care le mânuiește cu o spontaneitate demnă de toată admirația, a putut salva integritatea ideilor centrale ale celor mai multe poezii, e adevărat, câte o dată cu prețul unor oarecare devieri de la textul original. De altfel, această scânteiere de imagini simbolice și mânuirea metaforelor cu o rară spontaneitate, constituie specificul talentului său, un talent care nu se întâlnește prea des.

Deși poeziile din această culegere fac parte din trei curente diferite, fiecare cu specificul său poetic, traducătoarea a găsit pentru fiecare din ele tonul cel mai potrivit, cel mai apropiat în românește de tonul original. Nici acest lucru nu este simplu, ținând seama că, în multe situații, toată dificultatea constă în găsirea măsurii adecvate pentru realizarea rimei, ținând cont că limba hindi are la bază vocale lungi și scurte, în timp ce limba română se întemeiază pe accent tonic. Ori, meritul traducătoarei constă în găsirea unor soluții fericite pentru rezolvarea acestor discrepanțe lingvistice.

Talentul poetic al traducătoarei conjugat cu afinitatea sa pentru noua poezie hindi a mărit și mai mult valoarea artistică a traducerii. Pentru publicul românesc, care are o deosebită receptivitate pentru spiritualitatea și poezia hindi, culegerea de față va fi, fără îndoială, o culegere interesantă și plăcută.